

Biyografi

Yunus Emre
Enstitüsü

Hasan ÖZÖNDER

erçek mânada Hakk'a edebilmenin sırrını keşfedip, bu sırrın zevkiyle coşan Yunus'un, Hakk'ı terennüm ederken, halka ışık tutan mısralarındaki şu özelliği de, onun, dudakları yakan ismini, ölümsüzlüğe erıştirmiştir: Bu, onun, bundan, yaklaşık olarak yediyüz yıl önce, kendi gökkubbemizin çatısı altında yaşayıp, bizimle yiyip, bizimle içen, bizimle güllüp, bizimle ağlayan Yunusumuzun, halka inmesi, halka konuşması, halka söylemesi, tek kelime ile halk adamı olmasıdır.

Hemen her devirde, cemiyetlerin önemli bir derdi vardır: Gerçek münevver kıtlığı. Bu derdi doğuran sebep, o cemiyet içerisinde, münevverle, halk arasındaki, bir türlü kapatılamayan ayrılık ve fark uçurumlarıdır.

Bağrından çıktığı, kendisini büyütüp, yetiştiren cemiyetine, halkına inmeyen, inemiyen sözde münevverler, kuvvet ve hayat kaynağı cemiyetine hiçbir zaman ve şekilde faideli olamamışlardır. Bunun neticesi olarak da, halkın yaşayışına, din ve diline, örf ve âdetine uymayan bir hayat görüşünü taklid ederek, her gün cemiyetlerinden biraz daha ayrı kalmış ve uzaklaşmışlardır.

Kalbindeki sezgi kabiliyet ve sağ duyusuyla, gerçek münevver, ilim ve irfan sahibi hakiki vatan evlâtlarına lâyık müstehak oldukları değerle etiketliyerek, onu, mânisinde, türküsünde, taşlamasında, meselinde ve fıkrasında alay konusu ederek, vakur bir tebessümle mukabele etmiştir.

Bu noktadan hareketle konumuza girerek, Yunus'un, mektep, medrese görüp - görmediği mes'alesini ele almak istiyoruz:

Yunus'un bu yönü, yıllardan beri münakaşa yapılagelen bir mes'ele...

Taraftarların sürdürdükleri münakaşalar bir tarafa, şurası bir hakikattir ki, o, gerçek mânada bir halk münevveridir.

Münevver, her haliyle etrafındakileri aydınlatan kimse, demektir. Yunus da bütün hayatı boyunca, halkına, doğruyu, iyiyi, hak ve hakikati, güzeli ve mânayı anlatan bir Hak ve halk âşığıdır. O halde Yunus, üzerine düşen münevverlik vazifesini yapabilmenin zevk ve heyecaniyle Hâlıkına kavuşmuş gerçek halk evlâdıdır. Aradan geçen bunca asra rağmen, yılların ötesinde bile sesini, bu günlere, bizlere duyurabilme mazhariyetine erişmiş bir Allah dostudur. Onu, bu mazhariyete erdiren kuvvet de, onun, halkıyla yaşamış, halkıyla gülmüş, halkıyla ağlamış, halkının sofrasında onunla birlikte aşı ekmek banmış bir halk adamı olmasında ki samimiyet ve ihlâsıdır. Yunus, daima halkla omuş ve böylece de. halkımızın volunda Hâlıkımıza kavusmustur.

Bakınız o, bu gerçek yüzünü, mısralarıyla nasıl dile getirir:

«İlim ilim bilmekdür ilim kendin bilmekdür

Sen kendüni bilmezsin yâ nice okumakdur»

Şimdi, biran için halkımızın sözüne kulak verelim: Cemiyetin âdet ve an'anesine, mukaddesatına hürmeti olmıyana halkımız: «O, kendini bilmez adamın birisidir.» der. Kendini bilmemek münevverlik de olmadığına göre, rahleler ötünde diz ve dirsek çürütmeye ne lüzum var; ve bu şekilde harcanan bir tahsil hayatı, insana ne kazandırır?

Yunus'un bu mısraından bir kere daha anlıyoruz ki, münevverliğin ilk şartı: (Kendini bilmek)'tir. Yani, halka ve Hâlıkına bağlı, onun emir ve yasalarına itaatkâr bir hayat görüşüne sahip insan demektir. Kendini bilen Rabbını bilir; Rabbını bilen de, O'na erer...

Yunus'un nerede medfun bulunduğu da, Yunus Emre konusunda, ikinci bir münakaşa noktasıdır. Yunus'tan bahisle, Karamanlılar, bizde yatır; Eskişehirli, bizde türbesi vardır; Erzurumlular, kabri bizdedir, derler. Ve Yunus'u hakkında barındırdığını ifadeyle, kendisine bir şeref payı ayıran diğer illerimiz... Hepsisi Yunus'a sahip çıkmaktadır.

Bu konu, çoğu zaman, bir ifade olmaktan çıkmakta, bir münazara, hattâ, bir münakaşa mevzuu olmaktadır.

Bu mes'ele, tâyin edilecek bir tarih, yer ve saatte, taraftarların yapacağı ilmi oturumlar sonunda bir karara bağlanıncaya kadar, bir münakaşa halinde sürüp gidecektir. Herkesin de, kendisine göre dayanak noktaları, vesikaları, haklı olduğu yer ve yönleri vardır.

Meselâ, Yunus'un Karaman'da medfun olduğuna dair, Deniz Lisesi Edebiyat Öğretmeni şâir Binbaşı Bekir Sıtkı Erdoğan'ın, bu yılki (Türk Dil Bayramı ve Yunus Emre'yi Anma Töreni) münasebetiyle Karaman'da yapmış olduğu (Türk Şiiri ve Yunus Emre) konulu konuşmasındaki bir bölümü buraya alıyorum:

Bekir Sıtkı Bey, şöyle diyordu:

[Yunus'un Karamanlı olduğunu ve burada medfun bulunduğunu, kendi diliyle ifade ve isbat etmek istiyorum; O, Divan'ında:

«Kelecî bilen kişinin yüzünü ağıde bir söz

Sözi bişirüb diyenün işünü sağıde bir söz

Söz ola kese savaşı söz ola bitüre başı

Söz ola ağulu aşu bal ile yağıde bir söz

Kelecilerün bişirgil yaramazunu şaşurgıl

Sözün usla düşürgil dimegil çağada bir söz

Gel anı iy şehriyarı sözümüzü anla bari

Hezaran gevher dinarı kara toprağ ide bir söz (*)

Yunus'un bu şiirinin üçüncü beytindeki «ÇAĞ» kelimesine dikkatinizi çekerim; işte, ifademizin ağırlık noktasını bu kelime teşkil etmektedir.

Bu kelimenin anlamını, çeşitli şehirlerdeki birçok vatandaşıma sordum; Eskişehirli de dahil, hepsi: «Çağ», «Bir zaman bölümüdür» cevabını verdiler.

Evet, «Çağ» kelimesi, bir anlamıyla: «Bir zaman bölümüdür». Ama, «çağ» in ikinci bir anlamı daha vardır ki, bu anlamı ancak Karamanlılar, Karaman'da bulunanlar, Karaman'da yaşayanlar, Karaman'da yatanlar bilir. Bu da, «çağ» in, «lâvabo, musluk ayağı, ayakyolu, yani kirli, yaramaz suların aktığı yer.» anlamına da gelmesidir.

Bu mânâ, Karamanda bugün bile kullanılmaktadır.

Yani, Yunus burada diyor ki: (Sözünü us ile, akla uygun, muhakemeli, dikkatli, tedbirli söyle, düşünerek konuş, sözünü çağa düşürme, yani ayağa, kirli, yaramaz yerlere düşürme).

Zaten, «Sözü ayağa düşürmek» ten maksat da, kirli yere, çamura, çağa, çirkefe düşürmek, demektir.

Buradaki (çağ) kelimesi, Karamanlının anladığı mânâda alınacak olursa (ki, Yunus bu anlamıyla kullanmıştır.), mısraın anlamı daha berraklaşmakta, değeri daha artmaktadır.]

Bekir Sıtkı Erdoğan Bey'in bu izah ve ifadesi, Yunus'un Karaman'da medfun bulunduğu konusunda ortaya konan bir görüş olarak, yapılacak ilmi otu-

(*) YUNUS EMRE DİVANI - Abdülbâki Gölpınarlı - C: 1-2, - Türk Klâsik-leri Serisi: I. - Ahmet Halit Kitabevi. 1943 - İstanbul - Sahife: 345.

rumda görüşülüp, bir karara bağlanacaktır.

Ama biz, şu satırlarımızla, Yunus'un, nerede medfûn bulunduğu konusunda yapılmış ve yapılacak olan münakaşalara katılan taraflara, bir bukiet sunmak istiyoruz:

Asırların ötesinden bize kadar sesini ve nefesini duyurabilme hayatiyetini kazanmış ölümsüz Yunus'u öldürmek için niçin uğraşıyorsunuz? Yunus'a mezar kazmak için niçin çırpınıyorsunuz? Yunus'a türbe yapmak için niçin yoruluyorsunuz? Yunus'a kubbe çatmak için niçin terliyorsunuz?

Yunus ne zaman öldü? Yunus öldü mü ki? Yunus ölmeydi ki,

Yunus yaşıyor; Yunus, kendisini sevenlerin, ona göz, söz, gönül ve kulak verenlerin, mısraları üzerine eğilenlerin, onu ananların, onun yolunda yürüyenlerin, onun görüşüne bağlananların, onun ideali etrafında pervaneleşenlerin kalbinde, dilinde her zaman, her an, her yıl yaşıyor, yaşıyor, yaşıyor; yıllar geçtikçe gençleşiyor, serpiliyor, büyüyor ve gönüller fethediyor...

Bu böyle iken, onu kim öldürebilir? Muhal farz bir an için öyle kabul etsek, onun şânına lâyük bir türbeyi kim yapabilir? Ona, şöhretine uygun bir kubbeyi kim çatabilir? Bu kadar büyük Yunus'u, birkaç metrelik bir mezara kim sığdırabilir? Buna kimin gücü yeter; buna kim cesaret edebilir? Ve hangimiz Yunus'un şahsına sahip olabilmenin maddî ve ma'nevî mes'ûliyet ve ağırlığını kaldırabilir ve hakkını verebiliriz?

Bırakınız o yaşasın; bırakınız o, gönüllerde ve dillerde çağlasın; bırakınız o, hepimizin, herkesin Yunusu olsun. Biz, hepimiz, ondan feyz ve ıskı aldığımız gibi, başkaları da, onun kabre sığmayan şahsiyetini örnek alsın. Bırakınız o, her zaman, herkese feyz ve ilham kaynağı olmağa devam etsin...

Yunus için, yurdumuzun birçok yerlerinde bu kadar çok ve çeşitli makam ve makber yapılmasının sırrı da bizce, işte buradadır.

Belki bundan yıllarca, asırlarca önce de, zamanımızda yapılan bu münakaşayı yapanlar oldu. Bir neticeye varamadılar. Ve en nihayet, anlaşmaya vararak, herkes kendi iline bir makam yaptı ve bununla yetindi.

Yunus o kadar büyüktür ki, Yunusluk şahsiyetiyle her gün, her gese, bu ayrı ayrı illerdeki makamına yerleşerek, oradakilere misafir olup, ziyaretine gelenlere kucak kucak, mısra mısra, kitap kitap, cilt cilt feyz ve ilham kaynağı oldu.

Yunus o kadar ince düşünceli, o kadar mütevazî ki, şahsına sahip olmadığı maddî ve manevî mes'ûliyeti, tek ilin insanlarına, kaldıramıyacakları için yüklemeyi de, her il'e taksim etti; her il'in halkı da, hissesine düşenle iktifa ve kanaat ederek, onun aziz hâtırasına hürmeten bir makam yaptı.

«Bize hisse-i mahabbet dil-i pâre pâre düştü»

Yirminci asrın şu son yıllarında, Yunus'a gönül verenler olarak, bizim yapacağımız, yapmamız gereken, büyük bir iş var. Bu, büyük bir iş, en büyük vazife ve kadir-şinâşlık, Yunus Emre adına, bizden sonrakilere bırakacağımız eserlerimizdir. Biz, Yunus'un şahsından önce ve ziyade, Yunus'u Yunus Emre yapan şahsiyetine sahip çıkalım. İşte parmak basılması gereken nokta bu. Bu ana çizgiye eğilen kim ve kaç kişi var?

Cennet Yurdumuzun her tarafında, onun adına ve şânına lâyük eserler yükseltelim. Açacağımız YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ, Yunus Emre Camii, Yunus Emre Çeşmesi, Yunus Emre Kürüphanesi, Yunus Emre Gülbahçesi, Yunus Emre Hastahanesi, Yunus Emre Aşevi, Yunus Emre Dar'ul-Acezesi, Yunus Emre Okulları ve bütün yurt sathını kaplayan Yunus Emre'yi Anma Gün ve Geceleriyle, onun idealini yaşatan birer meş'ale meydana getirerek, göz ve gönülleri tutuşturalım.

Tertemiz vatan evlâtlarını bağrında barındıracak bir (YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ) ile neler yapılmaz, neler olmaz ki? Yunus Emre Enstitüsü'nde, Yunus, en ince çizgilerine varıncaya kadar anlatılıp, genç nesle, onun iman, aşk, heyecan ve diğer yüksek duygularını, millet ve memlekete hizmet prensibindeki katıksız gayret ve çırpınmayı aşlayınız. O zaman, yeni neslin manzarası bile daha muhteşem ve bambaşka olacaktır.

Abdülvehhab Sultanlar, Sarı Saltuklar, Pür Safalar, Şafvan Dedeler, Hasan Mekkiler, Mahmud-u Ensâriler, Ebû Zeri Gıfâriler, Ukkâşeler, Malik Ejderler, Osman Dedeler, Mevlânalar, Yunuslar, Şems-i Tebriziler, Veysel Karaniler, Bîlâl-i Habeşiler, hepsi hepsi, aynı yolun yolcuları. Hepsî de aynı Kervan'da, aynı Hedef'in gönüldaşları. Onlar, bütün ululuklarıyla sağdırlar, aramızdadırlar. Biz, onlarla sağ; biz onlarla kuvvetli, biz onlarla biziz. Biz, onlarla'yız.

Buldukları yeri işe, hiçbir münakaşaya yer vermiyecek şekilde, Hz. Mevlâna'nın diliyle, yediyüz senedenberi, bütün açıklığı, bütün berraklığıyla fışkırtmaktadır. İşte yine o fısıltı; geliniz, kulak veriniz; bakınız ne diyorlar:

«Ölümümüzden sonra, mezarımızı yerde arama;

Bizim mezarımız, ârif kişilerin gönülleridir.»